

УДК 312.6:616.89:001.8(477)

О.П. Романів, А.Р. Іваць, К.М. Погоріляк

## Втрачені роки здорового життя внаслідок психічних захворювань у Закарпатському регіоні

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

**Мета** – визначити кількість років працездатності, які населення Закарпатської області втрачає через розлади психіки, поведінки та вживання психоактивних речовин, а також виявити структуру цих втрат.

**Результати.** У Закарпатській області за 2016 р. індекс DALY унаслідок розладів психіки та поведінки становить 695 років життя у розрахунку на 100 тис. населення. У структурі індексу DALY показник YLD становить 70,2%, тобто майже 500 «працездатних» років люди втрачають унаслідок розладів психіки та поведінки.

**Висновки.** Розлади психіки та поведінки є вагомою причиною втрати років якісного, продуктивного, повноцінного життя серед населення Закарпаття, який тягне за собою значні соціальні та економічні втрати. Індекс DALY є показовим для оцінки як соціальних, так і економічних втрат суспільства, а також відображає рівень якості медичної допомоги.

**Ключові слова:** DALY, тягар хвороб, якість життя, втрачені роки життя, психічні захворювання.

### Вступ

На сьогоднішній день важко оцінити збитки, яких зазнає економіка через захворювання психіки та пов'язані з ними стани. Як визначити, який справжній масштаб шкоди, завданої цими розладами? Людина, що тривалий час страждає на психічне захворювання, не здатна повноцінно функціонувати в суспільстві та не може повною мірою реалізувати себе. Питання психічного благополуччя сьогодні є як ніколи актуальними. По всьому світу зафіксоване зростання захворюваності та поширеності психічних розладів та коморбідних станів. Однак, базуючись на сучасних статистичних даних неможливо якісно оцінити реальну завдану шкоду. Найбільш сучасним та достовірним на міжнародному рівні методом для узагальненої оцінки стану здоров'я населення є підрахунок втрачених років здорового життя, які характеризуються показником DALY (Disability adjusted life years) – кількість років життя, втрачених через інвалідність та передчасну смертність [3].

**Мета роботи** – визначити кількість років працездатності, які населення Закарпатської області втрачає через розлади психіки, поведінки та вживання психоактивних речовин, а також виявити структуру цих втрат.

### Матеріали та методи

Використано такі методи: аналітичний, медичної статистики, порівняльний аналіз. Інформаційним джерелом для здійснення дослідження стали матеріали ВООЗ. Щодо методів і джерел інформації для оцінки загального тягара хвороб (за даними ВООЗ на 2015 р.) ([http://www.who.int/healthinfo/global\\_burden\\_disease/GlobalDALYmethods\\_2000\\_2015.pdf?ua=1](http://www.who.int/healthinfo/global_burden_disease/GlobalDALYmethods_2000_2015.pdf?ua=1)) та статистичні дані

психічного здоров'я населення України (аналітико-статистичний довідник за 2013–2015 роки) [1, 7].

### Результати дослідження та їх обговорення

Отож, що таке DALY? Disability adjusted life years – іншими словами, роки життя, скориговані через непрацездатність. Розраховується як лінійна сума показника очікуваної середньої тривалості життя на момент смерті (YLL), тобто кількості непрожитих років, та показника кількості втрачених років працездатного життя (YLD) (рис. 1) [5]. Таким чином, індекс DALY підсумовує втрати років продуктивної діяльності людини для суспільства. Смертність та захворюваність можна оцінити в одній одиниці вимірювання та представити у вигляді єдиного показника.

Концепція DALY була розроблена Murray та Lopez у ході досліджень, які проводились Всесвітньою організацією охорони здоров'я у 1990 р. Результати були шокуючими. Виявилось, що 5 з 10 найпоширеніших причин втрати працездатності – психічні захворювання, які забирають близько 28% усіх «працездатних» років населення [1].

Зазвичай, для оцінки втрачених потенційних років життя застосовують показник YLL (очікувана середня кількість втрачених років життя), який розраховується на основі очікуваної тривалості життя в момент смерті [4]. Показник YLD, який відображає кількість втрачених років працездатності, також не дає повного уявлення про те, який масштаб збитків, завданих населенню психічними захворюваннями. Однак такий підхід є неефективним, коли мова йде про психічні захворювання та розлади поведінки, які самі по собі рідко стають причиною смерті. Ці два показники об'єднує індекс DALY.

$$DALY = YLL + YLD$$

YLL - кількість непрожитих років

YLD - кількість років, втрачених через непрацездатність



Рис. 1. Індекс DALY

Відомо, що у людей з психічними захворюваннями тривалість життя в середньому скорочується на 10 років, порівняно зі здоровим населенням. Загальний тягар психічних захворювань, розладів поведінки та тягар пов'язаних із вживанням психоактивних речовин коливається від 0,011 (зниження інтелекту) до 0,697 (наркотична залежність від героїну) [6].

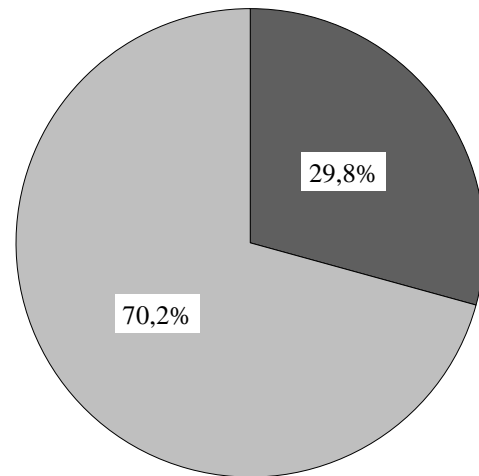
Колективом авторів проаналізовано дані WHO methods and data sources for global burden of disease estimates 2000–2015 та аналітико-статичний довідник за 2013–2015 «Психічне здоров'я населення України» [1, 7]. Після проведених розрахунків встановлено, що в Закарпатській області в 2016 р індекс DALY внаслідок розладів психіки та поведінки становить 695 років життя у розрахунку на 100 тис. населення. Для визначення показника YLL використано дані про смертність від психічних захворювань (number of deaths) та дані про середню тривалість життя психічно хворих (standard life expectancy at age of death in years), він становив 207 років життя на 100 тис. населення. Для визначення показника YLD використані дані про захворюваність (number of incident cases), тягар хвороби (disability weight) та середня тривалість випадку психічного захворювання від моменту виявлення до ремісії або смерті (average duration of the case until remission or death (years), він склав 488 років на 100 тис. населення.

У структурі індексу DALY показник YLD становить 70,2% (488 р. на 100 тис.), (рис. 2). Таким чином, ми бачимо що майже 500 «працездатних» років люди втрачають внаслідок розладів психіки та поведінки. З них 22,1% (107,9) припадає на шизофренію, шизотипові та маячні розлади (F 20–29), на розлади настрою та афективні розлади (F 30–39) припадає 6,5% (27,6) та на невротичні, пов'язані зі стресом і соматоформні розлади (F 40–49) – 20% (97,5) (рис. 3).

### Висновки

Розлади психіки та поведінки є вагомою причиною втрати років якісного, продуктивного, повноцінного життя серед населення Закарпаття, який тягне за собою значні соціальні та економічні втрати. Індекс DALY є показовим для оцінки як соціальних, так і економічних втрат суспільства, а також відображає рівень якості медичної допомоги.

Для розрахунку економічних втрат необхідно співвіднести індекс DALY з даними по середній заробітній платі.



- YLL (втрачені роки через передчасну смерть)
- YLD (втрачені роки працездатності)

Рис. 2. Структура індексу DALY

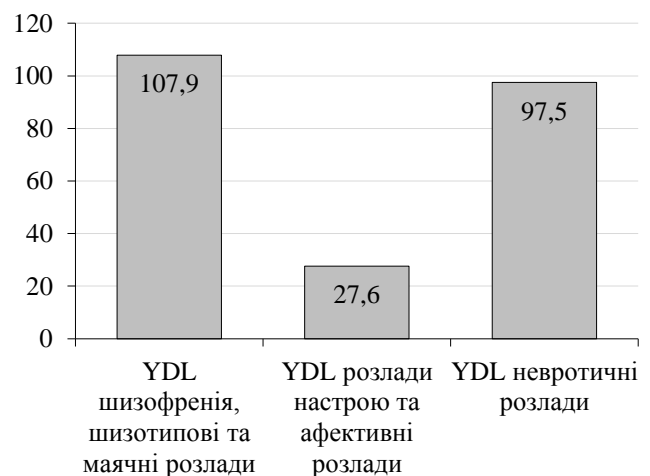


Рис. 3. Структура показника YLD (роки)

### Перспективи подальших досліджень

А для визначення якості медичної допомоги необхідно співвіднести дані індексу DALY з даними

ефективності лікування, які слід розрахувати для психіатричної служби Закарпатської області. Що в подальшому може слугувати індикатором ефективності лікування.

### Література

1. *Психічне здоров'я населення України : аналітико-статичний довідник за 2013–2015 роки.* – Київ, 2016.
2. *Disability-Adjusted Life Years: a critical review // Journal of Health Economics.* – 1997. – Vol. 16. – P. 685–702.
3. *Encyclopaedia of Public Health: Disability Adjusted Life Years (DALYs) 2010 [Electronic resource].* – Access mode : [https://link.springer.com/referenceworkentry/10.1007/978-1-4020-5614-7\\_807](https://link.springer.com/referenceworkentry/10.1007/978-1-4020-5614-7_807). – Title from screen.
4. *Insel T. Mortality and Mental Disorders [Electronic resource] / Post by Former NIMH Director Thomas Insel.* – 2015. – Feb. 24. – Access mode : <https://www.nimh.nih.gov/about/directors/thomas-insel/blog/2015/mortality-and-mental-disorders.shtml>. – Title from screen.
5. *Metrics: Disability-Adjusted Life Year (DALY) 1 [Electronic resource].* – Geneva : WHO, 2010. – Access mode : [http://www.who.int/healthinfo/global\\_burden\\_disease/metrics\\_daly/en](http://www.who.int/healthinfo/global_burden_disease/metrics_daly/en). – Title from screen.
6. *Walker E. R. Mortality in Mental Disorders and Global Disease Burden Implications: A Systematic Review and Meta-analysis / E. R. Walker, R. E. McGee, B. G. Druss // JAMA Psychiatry.* – 2015. – Apr.; Vol. 72 (4). – P. 334–341. – doi: 10.1001/jamapsychiatry.2014.2502.
7. *WHO methods and data sources for global burden of disease estimates 2000–2015.* Department of Information, Evidence and Research [Electronic resource]. – Geneva : WHO, 2017. – Access mode : [http://www.who.int/healthinfo/global\\_burden\\_disease/GlobalDALYmethods\\_2000\\_2015.pdf?ua=1](http://www.who.int/healthinfo/global_burden_disease/GlobalDALYmethods_2000_2015.pdf?ua=1). – Title from screen.

Дата надходження рукопису до редакції: 10.04.2017 р.

**Потерянные годы здоровой жизни  
вследствие психических заболеваний  
в Закарпатском регионе**

*А.П. Романив, А.Р. Иваць, Е.Н. Погоріляк*  
ГВУЗ «Ужгородский национальный университет»,  
г. Ужгород, Украина

**Цель** – определить количество лет работоспособности, которые население Закарпатской области теряет из-за расстройств психики, поведения и употребления психоактивных веществ, а также выявить структуру этих потерь.

**Результаты.** В Закарпатской области за 2016 г. индекс DALY вследствие расстройств психики и поведения составляет 695 лет жизни в расчете на 100 тыс. населения. В структуре индекса DALY показатель YLD составляет 70,2%, то есть почти 500 «трудоспособных» лет люди теряют вследствие расстройств психики и поведения

**Выводы.** Расстройства психики и поведения являются весомой причиной утраты лет качественной, производительной, полноценной жизни у населения Закарпатья, которая влечет за собой значительные социальные и экономические потери. Индекс DALY является показательным для оценки как социальных, так и экономических утрат общества, а также отражает уровень качества медицинской помощи.

**Ключевые слова:** DALY, бремя болезней, качество жизни, потерянные годы жизни, психические заболевания.

**The lost years of healthy life due to  
mental illness in the Transcarpathian region**

*O.P. Romaniv, A.R. Ivats, K.M. Pohorilyak*  
SU “Uzhhorod National University”, Uzhhorod, Ukraine

**Purpose** – to determine the number of years of efficiency that people of Transcarpathian region loses due to mental illness, behavior disorders and substance use, the structure of these losses.

**Results.** In the Transcarpathian region in the 2016 index DALYs due to mental and behavioral disorders is 695 years of life per 100,000 population. In the DALY's structure index YLD rate is 70.2%, almost 500 “able-bodied” people lose years due to mental and behavioral disorders.

**Conclusions.** Mental and behavioral disorders is a significant cause of loss of years of high-quality, productive, full life of the population of Transcarpathia, which entails considerable social and economic costs. Index DALY estimates are indicative of social and economic losses of society and reflects the level of quality of care.

**Key words:** DALY, burden of disease, quality of life, lost years of life, mental illness.

**Відомості про авторів**

**Романив Олександр Петрович** – к.мед.н., завідувач психіатричного відділення Закарпатського обласного наркологічного диспансеру, директор МЦ «Нейромед», асистент кафедри пульмонології, фтизіатрії та фізіотерапії факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; пл. Народна, 3, м. Ужгород, Закарпатська обл., 88000, Україна.

**Иваць Анна Романівна** – інтерн, кафедра пульмонології, фтизіатрії та фізіотерапії факультету післядипломної освіти та доуніверситетської підготовки ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; пл. Народна, 3, м. Ужгород, Закарпатська обл., 88000, Україна.

**Погоріляк Катерина Миколаївна** – лікар-психіатр МЦ «Нейромед», клінічний ординатор, кафедра пульмонології, фтизіатрії та фізіотерапії факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; пл. Народна, 3, м. Ужгород, Закарпатська обл., 88000, Україна.